

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

Jaargang 59, no. 1

1 oktober 1983

HOOFDARTIKEL

De Groot Nieuws Bijbel I

Begin maart van dit jaar verscheen de nieuwe Groot Nieuws Bijbel (GNB), een 'vertaling in omgangstaal', gemaakt onder verantwoordelijkheid van het Ned. Bijbelgenootschap (NBG) en de Katholieke Bijbelstichting (KBS). Nadat in 1972 onder de titel 'Groot Nieuws voor u' een vertaling van het Nieuwe Testament was verschenen, zette men zich aan het vertalen van het Oude Testament, een gigantisch karwei dat in betrekkelijk korte tijd (1974-1982) werd verricht door een team van vijf vertalers en drie neerlandici. Iedere vertaler kreeg bovendien per bijbelboek een adviseur toegewezen, een hebraïcus die van dat boek een speciale studie had gemaakt.¹ Ook werden personen aangetrokken die moesten meelesen en controleren of wel echt was vertaald, en niet Hebreuws met nederlandse woorden was neergeschreven. Ten slotte werd naast de vertaling nog aanvullende informatie geschreven: korte inleidingen bij de bijbelboeken, een verklarende woordenlijst, een naamregister en een tijdschema. Daarenboven zijn een aantal kaarten en plattegronden toegevoegd. Aan praktisch alles is gedacht.

En zo ligt dan binnen nog geen vijftig jaar na de Petrus Canisius-vertaling (PC), de 'Nieuwe vertaling' van het NBG uit 1951 (NV) en de Willibrord-vertaling (WV) de vierde complete nederlandse bijbelvertaling voor ons.²

¹ Het geeft wel te denken wanneer één van die adviseurs, prof. dr. A. S. van der Woude, verklaart dat aanbevelingen van die zijde in vele gevallen niet voldoende ernstig genomen zijn en in de geboden vertaling niet voldoende hun weerslag hebben gevonden. Zie *Woord & Dienst* 32 (1983), 130.

² In feite is het de vijfde, want in 1938 verscheen te 's Hertogenbosch de vertaling van L. Himmelreich en C. Smits. Zij werd aangediend als 'De Katholieke Bijbel', maar is dit niet geworden.

Over de typografische vormgeving niets dan lof. Een duidelijke letter, een niet opdringerige vers aanduiding, sobere maar vaak zeer geslaagde pen-tekeningen en goed papier. Dit alles voor een verrassend lage prijs (f 34,— zonder en f 36,50 met de apocriefe — of zoals de roomsen zeggen: de deuterokanonieke — boeken).

Doelgroep

De GNB is — aldus het NBG — niet gemaakt voor trouwe kerkgangers en ook niet bedoeld om op de kansel te worden gebruikt. Als doelgroep is gekozen: mensen die vreemd staan tegenover of vervreemd zijn van de bijbelse boodschap en het christelijke spraakgebruik. Niet ontkend kan worden dat deze categorie met de dag groter wordt. Het antwoord op de vraag of dezen nu werkelijk geholpen zijn met de GNB willen we niet geven alvorens in enkele artikelen deze vertaling aan een eerste onderzoek te hebben onderworpen.

Natuurlijk is het onmogelijk in korte tijd de hele vertaling te vergelijken met de grondtekst. Zelfs iemand die zijn aandacht speciaal richt op het Oude Testament, zoals ondergetekende, moet zijn oordeel baseren op een aantal steekproeven.

Vooraf een paar opmerkingen.

INHOUD: *Hoofdartikel*: De Groot Nieuws Bijbel, I. *Redactioneel*: Een nieuwe jaargang. *Uit de Schrift*: Wie anders dan gij? *Kort gehouden*: Prof. Douma een eenzame zwaluw? *Kerkelijk leven*: Op weg naar het Kerkboek, II (slot). *Personalialia*: Afscheid van P. Jasperse — Pater later. *Literatuur*: Lyriek voor de bommenwerpers! (Een bespiegeling omtrent de vredesweek). *Persschouw*: Kind en kerk. Vuistregels voor schrijvers in het kerkblad. *Ambtsgeheim*.

Over vertalen en bewerken

Bij het overbrengen van een tekst van de ene taal in de andere dient men onderscheid te maken tussen vertalen en bewerken. Een bewerking of parafrase geeft een toelichtende omschrijving en daarmee veelszins een bepaalde verklaring van de inhoud van een tekst of passage. Een vertaling poogt de tekst zo getrouw mogelijk van de ene taal in de andere over te brengen, waarbij ruimte open blijft voor verschillende verklaringen.

Nu bestaan er sinds lang ruwweg gesproken twee manieren van vertalen: de eerste brengt als het ware de schrijver naar de lezer, de tweede de lezer naar de schrijver.

Om met de laatstgenoemde te beginnen: een goed voorbeeld van dat tweede type, waarbij dus de lezer naar de schrijver wordt gebracht, is de z.g. Statenvertaling. De vertalers hadden o.a. opdracht zo dicht mogelijk te blijven bij de oorspronkelijke tekst. Uitdrukkingen, die aan het Hebreeuws (en het Grieks) eigen en aan het Nederlands vreemd zijn, zouden toch onveranderd moeten worden weergegeven, indien ook maar enigszins verstaanbaar in het Nederlands. Aan die opdracht hebben de vertalers zich gehouden. Dank zij de taalvormende kracht die er van de Statenvertaling is uitgegaan kent de hedendaagse Nederlander — of hij nu wel of niet in de kerk komt — meer hebreeuwse uitdrukkingen en zinswendingen dan waarvan hij zich gewoonlijk bewust is. Zelfs uit de mond van de meest onkerkelijke Nederlander kan men tot op de dag van heden hebraïsmen horen. Ik noem slechts 'van gisteren zijn', 'het heilige der heiligen', 'ijdelheid der ijdelheden', 'met andermans kalf ploegen', 'een kind des doods', enz., enz.

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERNREDACTIE: DR. K. VELING (eindredacteur), DS. C. J. SMELIK, DR. W. G. DE VRIES.

BREDE REDACTIE: PROF. DRS. D. DEDDENS, PROF. DR. J. DOUMA, PROF. J. KAMPHUIS, PROF. DR. C. TRIMP, DS. C. J. SMELIK, DR. K. VELING, DR. W. G. DE VRIES.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
K. Veling, Postbus 99, 8050 AB te Hattem.

ADMINISTRATIE: Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postrekening 406040 - Postbus 25, 4460 AA Goes - Tel. (01100) 15591

Advertenties 35 cent per mm. Contracttarief op aanvraag.
Advertenties (01100) 27555, toestel 10.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Abonnement: f 69,— per jaar — Buitenland: f 121,20 per jaar (zeepost).

Losse nummers f 1,25 (excl. porto).

Een nieuwe jaargang

Met ingang van dit nummer gaat De Reformatie haar 59ste jaargang in. Dat zou u wellicht niet eens zijn opgevallen. Maar er zijn enkele veranderingen.

Al geruime tijd geleden heeft drs. P. Jasperse de wens te kennen gegeven uit de redactie te treden. Overleg in de brede redactie heeft ertoe geleid dat hij nu als redacteur terugtreedt. Elders in dit blad wordt hieraan breder aandacht geschonken. Dit afscheid betekent trouwens niet dat u nooit meer een nieuwe bijdrage van Pater Later zult kunnen lezen.

Voorlopig zal broeder Jasperse geen nieuwe opvolger krijgen. De aanvulling van de redactie die bij het begin van dit kalenderjaar heeft plaatsgevonden, maakt dat op dit moment minder dringend.

Een verandering in ons blad zelf is de nieuwe rubriek 'Kort gehouden'. De leden van de kernredactie, en wellicht ook wel eens anderen, zullen daarin regelmatig korte bijdragen leveren. Soms zal zo'n bijdrage bestaan uit een notitie uit de pastorale praktijk, een andere keer uit een exegetische aantekening of uit een beknopt commentaar bij kerkelijke en culturele ontwikkelingen. De praktijk zal moeten uitwijzen hoe dat precies zal uitpakken.

Verder is nog te melden dat vanaf nu in het eerste nummer van elke maand een 'dubbelpagina' gereserveerd zal zijn voor de kunst, afwisselend de literatuur, de muziek en de beeldende kunst. Dat betekent niet dat het bij deze twaalf maal twee pagina's moet blijven wat deze onderwerpen betreft. De bedoeling is dat op deze wijze een wat grotere regelmaat wordt bereikt.

K. Veling

VOOR GOEDE BOEKEN ...
UITGEVERIJ
OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.
AL MEER DAN 75 JAAR ...
Vraag even de kleurige boekenbrochure!
Oosterbaan & Le Cointre B.V. - Goes - Tel. 01100-15591

139 Heer, u doorgrondt mij

¹ Voor de voorzanger.

Een psalm uit de bundel van David.

Heer, u doorgrondt me,
u kent me.

² U ziet mij
of ik nu zit of sta.

U verstaat mijn gedachten
al van verre.

³ U slaat mij gade
of ik nu rust of werk.

Wat ik ook doe:
het is u vertrouwd.

⁴ Voor er een woord komt over mijn lippen,
weet u al, Heer, wat ik denk.

⁵ U bent om me heen,
u bent voor me en achter me,
en uw hand ligt op mijn schouder.

⁶ Dat u me zo kent
kan ik niet bevatten,
het gaat mijn verstand te boven.

⁷ Waar kan ik u ontlopen,
waar kan ik u ontvluchten?

⁸ Al zou ik opklimmen naar de hemel,
u bent er;

al zou ik afdalen naar het dodenrijk,
u tref ik er aan.

⁹ Al vloog ik naar het uiterste oosten
of streek ik neer in het verste westen,
¹⁰ ook daar zou u mij leiden,
ook daar houdt uw hand mij vast.

¹¹ Al vroeg ik de duisternis:

'Verberg me,
laat het nacht worden om mij heen.'

¹² Maar zelfs de duisternis verbergt me niet,
voor u is de nacht als de dag,
de duisternis als het licht.

¹³ U weefde mij
in de schoot van mijn moeder,
u deed mij ontstaan.

¹⁴ Ik dank u,
want het is een wonder,
zoals ik ben gemaakt.
Alles wat u maakt, is een wonder.
Dat besef ik heel goed.

¹⁵ Ik was voor u niet verborgen
toen ik in dat duister groeide,
als in het binnenste van de aarde.

¹⁶ U zag mij toen ik nog geen vorm had,
en mijn dagen waren al vastgesteld,

al geschreven in uw boek,
voor er één enkele was aangebroken.

¹⁷ Hoe diep zijn uw gedachten, mijn God,
en hoe oneindig in getal.

¹⁸ Hoe zou ik ze kunnen tellen!
Talrijker zijn ze
dan de korrels van het zand.
Telkens als ik ontwaak,
ben ik nog met u bezig.

¹⁹ Mijn God, ik zou willen
dat u misdadigers ombracht,
dat u moordenaars van mij afhield.

²⁰ Hun plannen zijn tegen u gericht,
zij misbruiken uw naam.

²¹ Heer, zou ik niet haten, wie u haten,
niet verafschuwen wie zich keren tegen u?

²² Ik haat hen met heel mijn hart,
ze zijn mijn vijanden.

²³ Mijn God, doorgrond mij,
kijk in mijn hart,
onderzoek mij,
peil mijn gedachten.

²⁴ Dreig ik van u af te dwalen,
breng mij dan terug op de weg naar u.

De commissie die ons de NBG-vertaling van 1951 bezorgde had daarentegen opdracht een vertaling te maken meer overeenkomstig de boven aangeduide eerste manier. Het mocht geen revisie van de Statenvertaling zijn en hebraïsmen en graecismen dienden zoveel mogelijk te worden vermeden. Daar is men maar zeer ten dele in geslaagd. De vertaaltraditie bleek zo sterk dat in feite een kruising is ontstaan van het eerste en het tweede vertaalttype. Het tweeslachtige karakter van deze vertaling blijkt ook uit het taalgebruik; dat was al in 1951 meer 'verledendaags' dan 'hedendaags' Nederlands.

Bij alle kritiek die men op de rooms-katholieke Willibrord-vertaling kan hebben (zoals het gebrek aan homogeniteit en uniformiteit), moet toch worden gezegd dat zij veelmeer een vertaling van het eerste type is. Hier zijn hebraïsmen (en graecismen) inderdaad waar mogelijk vermeden en drukken de vertalers zich uit in een hedendaags beschaafd Nederlands.

'Dynamische gelijkwaardigheid'

Maar al is de NV in een meer hebraïserend Nederlands uitgevallen dan de WV, beide vertalingen hebben gepoogd zo dicht mogelijk bij de grondtekst te blijven. Dit kan niet worden gezegd van de GNB. Hier is namelijk gekozen voor z.g. 'dynamische gelijkwaardigheid'. Bij deze methode staat de ontvangende taal voorop, niet de gevende. Dientengevolge worden boodschap en vormgeving zo nodig losgekoppeld en wordt de boodschap aldus in de ontvangende taal overgebracht dat de reactie van de tegenwoordige lezer in wezen de-

zelfde is als de reactie van de oorspronkelijke lezer. Aldus de theorie.³ Het resultaat van deze wijze van vertalen is, dat men zich herhaaldelijk verder van de oorspronkelijke zinnen en woorden verwijderd dan voor de duidelijkheid metterdaad nodig is. Het veelvuldig 'verknippen' van zinnen en het herstructureren van een vertaling uit z.g. kern-zinnen leidt vaak meer tot tekstinterpretatie dan tot tekstvertaling. We zullen dat nader bezien.

Voor vertalen in het algemeen en voor bijbelvertalen in het bijzonder geldt m.i. nog altijd dat de vertaling dient te zijn 'zo getrouw als het kan en zo vrij als het moet'⁴ — niet omgekeerd. Alleen beware men niet iets uit de gevende taal dat in strijd komt met de taalkundige gegevens van de ontvangende taal. M.a.w. de tekst van de vertaling moet Nederlands genoemd kunnen worden en mag niet blijven steken in bijv. het Hebreeuws. Het is dus onjuist 'hemel en aarde' in Gen. 1 : 1 te vertalen met 'kosmos' of 'universum' ook al zou dit hier zakelijk de bedoeling zijn. Maar wel moet in Richt. 9 : 2 'been en vlees' (zo in het Hebreeuws en in de SV) worden weergegeven met 'vlees en bloed' (NV en GNB). Bij geen enkele vertaling mag men in de gevende taal blijven steken. In het Nederlands wenst men iemand nu eenmaal geen 'hals- en beenbreuk', zoals bijgelovige Duitsers wel

³ Voor een indringende bespreking van de dynamisch-equivalente methode, zie J. van Bruggen, *De toekomst van de bijbelvertaling*, Amsterdam 1975, 49 v.v.

⁴ 'So treu wie möglich, so frei wie nötig', een uitspraak van de duitse classicus P. Cauer, aangehaald door A. Weijnen, *De kunst van het vertalen*, Tilburg 1947, 51.

doen wanneer zij iemand veel succes wensen (einem Hals- und Beinbruch wünschen).

Wat het taalgebruik betreft: de GNB dient zich aan als een vertaling in 'omgangstaal'. Deze problematische term (problematisch b.v. omdat psalmdichters en profeten zich gewoonlijk niet in omgangstaal uitdrukten en dus moeilijk in omgangstaal kunnen worden vertaald) — deze problematische term komt in de praktijk gelukkig veelal neer op een keuze voor goed hedendaags Nederlands dat door velen wordt gebruikt en door vrijwel allen wordt verstaan.

Psalm 139

Toevallig sloeg ik de GNB voor het eerst open bij Ps. 139. De dichtelijke vertaling van deze psalm is ronduit indrukwekkend te noemen. Men overtuigt zichzelf.

Toch willen we de volgende maal onze kritische beschouwing van de GNB beginnen met enkele aanmerkingen op de vertaling van deze psalm.

Kampen

J. P. LETTINGA

Berg de laatste jaargang van 'De Reformatie' goed op!

Een jaargang van 'De Reformatie' op een losse stapel ergens in een donkere kast heeft nauwelijks functie.

Met een speciaal voor onze abonnees vervaardigde blauwe verzamelband kunt u makkelijk iets terugzoeken, én: het is een lust voor het oog.

Het systeem van deze band (gepatenteerde kunststof strip) is makkelijk hanteerbaar en onverwoestbaar.

De band, geschikt voor één jaargang, kost f 21,90 (excl. verzendkosten, deze zijn bij bestelling van meer exemplaren in één keer relatief lager).

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.

Westwal 45, 4461 CM Goes
Tel. 01100-15591

UIT DE SCHRIFT

Wie anders dan gij?

Want wie is onze hoop of blijdschap of erekrans voor onze Here Jezus bij zijn komst, wie anders dan gij? Ja, gij zijt onze eer en blijdschap.

1 Thess. 2 : 19, 20

Midden in het betoog van de apostel Paulus in de hoofdstukken 2 en 3 horen we ineens bovenstaande triumfantelijke uitroep, in de vorm van een vraag die de jubel onderstreept: 'wie anders dan gij?'.

Deze uitroep komt niet uit de lucht vallen, maar staat precies op de juiste plaats: een koppervers tussen hoofdstuk 2 en hoofdstuk 3.

In hoofdstuk 2 heeft Paulus geschreven over zijn werk en zijn optreden als apostel: hoe hij in Thessalonica begon met zijn werk, hoe hij zijn werk opvatte en hoe zijn werk vrucht opbracht. Zo krijgen we zicht op de *dienaar* van Christus.

In hoofdstuk 3 gaat Paulus schrijven over de *gemeente* van Christus, en dan vooral over de situatie waarin de gemeente van Christus na zijn vertrek terecht gekomen is: hoe ze al heel spoedig na zijn vertrek in verdrukking en vervolging kwam, hoe ze Goddank niet wankelde maar stand hield, hoe ze verlangde Paulus weer te ontmoeten om zijn prediking te horen.

In het koppervers tussen beide hoofdstukken laat Paulus nu in een triumfantelijke vraag horen, hoe sterk en hecht de band is tussen de gemeente en de dienaar. Daarbij spreekt Paulus over die band niet zozeer op het menselijk vlak, maar als voor Gods aangezicht: met het oog op het werk en de toekomst van Christus. Het komt regelrecht uit z'n pastorale hart en het richt zich heel direct omhoog naar Christus: wie anders is onze hoop of blijdschap of erekrans dan gij, gemeente?

Hoor hoe de dienaar staat tegenover de gemeente van Christus en hoe de gemeente staat tegenover de dienaar van Christus: hecht is in Christus hun relatie.

De gemeente in Thessalonica is de HOOP van Paulus: wat er ook gebeurt in de toekomst, Paulus leeft en werkt niet tevergeefs, want zijn onvervreemdbare zekerheid is dat zij gemeente van Christus is en blijft. Geboeid kijkt de dienaar in de toekomst naar één ding uit: de gemeente van de levende God.

Zij is ook de BLIJDSCHAP van Paulus: als dienaar van Christus kent hij tenslotte maar één vreugde in z'n leven: de gemeente, de gemeente en nog eens de gemeente. Er is niets mooiers en vreugdevollers dan te zien hoe de gemeente van

Christus staat in het geloof, groeit, strijdt en volhardt. Dat maakt het leven van ambtsdragers tot een feest.

Nu, dan zal die gemeente ook zijn EREKRANS zijn: wanneer alle arbeid en strijd in dienst van Jezus Christus voorbij zijn, zal de gemeente van Thessalonica zijn trofee, zijn gouden medaille zijn. Bij de finish zal zijn God hem deze eretekens verlenen. De dienaar is door de genade van God overwinnaar.

Hoe sterk is — voor en door Christus — de band tussen dienaar en gemeente van Christus! Die sterke band stempelt en adelt de positie en het werk van de ambtsdrager. Paulus geeft in het voorafgaande deze typering ervan: het is moederzorg én vaderzorg, want

— wij gedroegen ons in uw midden vriendelijk, zoals een MOEDER haar eigen kroost koestert (2 : 7),

én

— gij weet trouwens, hoe wij, als een VADER zijn eigen kinderen, u hoofd voor hoofd vermaanden, aanmoedigden (2 : 11).

Prediking, pastoraat en catechese strekken zich uit naar één punt: Christus' gemeente. Die gemeente zou verkommeren en verdwalen, wanneer ze zou moeten leven bij de leus van kerkelijke leiders: wie is onze hoop of blijdschap of erekrans, wie anders dan Chili of Zuid-Afrika? Dat zou betekenen de corruptie van de dienst en de misleiding van de gemeente.

De vader- en moederzorg is des te meer noodzakelijk, omdat de gemeente in Thessalonica in zware verdrukking en verzoeking is geraakt. Gelukkig heeft Timotheüs goede berichten aan Paulus kunnen brengen: ze zijn in Thessalonica stáán-de gebleven! Paulus is zielsblij: Nu leven wij óp, als gij staat in de Here (3 : 8).

Zo komt de triumfantelijke uitroep van Paulus in nog helderder licht te staan: het licht van de komst, de feestelijke aankomst van onze Here Jezus op de Dag van zijn volle glorie.

Paulus ziet het al voor zich op die grote Dag: Jezus' gemeente-in-glorie, zijn bruid, Paulus' erekrans. Die gemeente kwam erdoorhéén, door die verdrukkingen en verzoeking!

En nu herkennen zij elkaar op die Dag: de dienaar en de gemeente. Het wordt straks geen anoniem feest, zonder herkenning, vermomd en gemaskerd. Samen vieren ze het feest der herkenning: de dienaar groet de gemeente en de gemeente de dienaar.

Zij hebben beide de groet van Christus gehoord, en leggen nu in aanbidding hun erekransen aan zijn voeten.

C. J. SMELIK

KORT GEHOUDEN

Prof. Douma een eenzame zwaluw?

Door de actie 'Samen op weg' die de Hervormde Kerk en de synodaal-Gereformeerde Kerken vereniging moet brengen, is de kwestie van de verdeeldheid binnen de 'gereformeerde gezindte' opnieuw een veelbesproken thema.

Al jaren geleden heeft prof. Douma in dit verband gezegd dat de Gereformeerde Bond in de Hervormde Kerk de sleutel in handen heeft van de treurige toestand dat zoveel christenen in Nederland elkaar niet rond de avondmaalstafel ontmoeten. 'Samen op weg' heeft die boodschap natuurlijk een speciale spanning gegeven.

Ir. Van der Graaf, de secretaris van de Gereformeerde Bond, heeft al eens gereageerd met de opmerking dat bij het openen van een deur niet alleen een sleutel, maar ook een slot betrokken is.

In De Waarheidsvriend van 15 september j.l. schrijft hij nu dat z.i. niet te verwachten is dat door een afscheiding van de Gereformeerde Bond uit de Hervormde Kerk het vraagstuk van de gereformeerde gezindte simpeler zou worden. Er zou alleen maar een aparte gemeenschap bij zijn gekomen, met vervolgens het gevaar van nieuwe interne verdeeldheid.

Daar komt bij, zo stelt Van der Graaf, dat er bij de andere kerken ook niet veel enthousiasme bestaat voor het daadwerkelijk zoeken naar eenheid. In gereformeerd-vrijgemaakte kring zou prof. Douma op dit punt een eenzame zwaluw zijn en die maakt — zoals bekend — nog geen zomer. Het is daar volgens Van der Graaf nog volop winter.

Het is wel eens verlamdend, zo schrijft hij, 'om elke publicatie, over welk onderwerp dan óók beoordeeld te zien worden op de kerkvraag'.

Nu zal het best waar zijn dat een dergelijke beoordeling wel eens cliché-matig kan klinken en dat soms te grote woorden worden gebruikt. Maar waarom aanvaardt Van der Graaf die aandacht voor de kerk niet als een uiting van door hem toegejuicht 'oecumenisch ongeduld', als een bijdrage tot de bezinning waartoe hij aan het slot van zijn artikel met klem oproept? Er is bij ons wel verschil waar het gaat om de mogelijkheden tot samenwerking, maar daarbij gaat het juist om de zwaarte van de opdracht tot kerkelijke eenheid.

Zijn 'oecumenische ongeduld' kan prof. Douma niet tot een eenzame zwaluw maken in een kerkelijke gemeenschap die met grote ernst belijdt dat een ieder schuldig is zich bij de kerk te voegen. Je mag een kerk aan haar confessie houden.

K. Veling

Op weg naar het Kerkboek II (slot)

De vorige keer wezen we erop dat de deputaten voor het nieuwe Kerkboek fundamentele kritiek oefenen op de door de synode van Arnhem vastgestelde tekst van de Heidelbergse Catechismus. We hebben nagegaan of zij daarmee hun opdracht niet overschreden en meenden daarop 'nee' te moeten zeggen. We hebben ook hun argumenten gewogen en achtten ze erg summier, hoewel we hun standpunt delen dat 'grote onvrede' over de huidige tekst behelst.

We hebben vervolgens ook op verbeteringen gewezen die de tekst van 'Arnhem' tegenover die van 'Hattem' vertoont. Maar toch... er valt o.i. veel kritiek op de huidige vastgestelde tekst te leveren.

* * Kritiek

We hebben enkele uren besteed aan het vergelijken van de oude tekst met de definitief vastgestelde én met die van de oorspronkelijke — duitse — tekst. Daarbij kwamen we tot de volgende punten van kritiek. Maar het kan duidelijk zijn dat een synode-commissie die er méér tijd aan besteedt ook tot duidelijker resultaten kan komen. We geven hier weer wat ons in korte tijd opviel.

* * Straf en gerechtigheid

1. Vraag 12 draait — vergeleken met de oorspronkelijke én door 'Hattem' vastgestelde tekst — de zaak om: 'Wij hebben dus naar Gods rechtvaardig oordeel in tijd en eeuwigheid straf verdiend'. Zo 'start' deze vraag in onderdeel twee van de Catechismus, over 'onze verlossing'. Het lijkt me niet juist dat de *huidige* tekst begint met: 'Hoe kunnen wij aan deze straf ontkomen... enz.'. Dat hangt, gezien de indeling van de catechismus in de lucht.

Fout is ook dat in het antwoord in de huidige tekst staat: 'Daarom moeten wij óf zelf óf door een ander volkomen betalen'. 'Hattem' had terecht: 'Daarom moeten wij aan *die gerechtigheid*... betalen'. In het Duits: 'derselben'. Dat valt nu weg.

* * Belang of nut?

2. In vraag 28 wordt het woord 'voor ons belang' ingevoerd als vertaling van het Duitse 'was für nutz'. Ik geef toe dat 'Hattem': 'Waaróm moeten wij weten' te vlak is.

Op de synode van Arnhem is er discussie geweest, blijkens art. 52.4, over de vraag, hoe de uitdrukking 'was für nutz' die ook in andere vragen voorkomt — 36, 43, 45, 49, 51 — moet worden vertaald. Prof. J. Kamphuis, die om advies werd gevraagd, deed twee mogelijkheden aan de hand: 'wat is de betekenis van' óf 'wat is het belang van'. De synode koos voor de tweede vertaling.

O.i. niet gelukkig. Deputaten schrijven dan ook: dat zij het woordje 'belang' zeer vreemd vinden. Ds H. J. de Vries kiest — in zijn door ons de vorige week vermelde 'Persschouw' — voor: wat is de *betekenis* van. Wij vragen ons af of het woordje 'nut' toch niet anders en inhoudelijk beter vertaald moet worden.

* * Zaligmaker of Redder?

3. Het weegt me zwaar dat het woord 'Zaligmaker' in vr. 29 en 30, weer is ingevoerd. Op de catechisatie trachten we duidelijk te maken dat 'Zaligmaker': 'Redder', 'Verlosser' betekent. Het woord 'Heiland' van de eerste redactie was ook niet zo gelukkig. Maar 'Zaligmaker' maakt het verstaan van de betekenis er niet beter op. Zalig en maken hebben vandaag bij de meeste jongelui een andere gevoelswaarde. Blijkens art. 51.2 van Arnhem heeft mijn mede-redacteur, ds C. J. Smelik voorgesteld, hier het Woord 'Verlosser' te gebruiken. Dat is me uit het hart gegrepen. Maar helaas werd dit voorstel verworpen. Ik kan niet peilen wat de synode heeft bewogen dit woord weer in te voeren. Maar het moet me wel van het hart dat een bepaalde drang uit de kerken om geliefde woorden en uitdrukkingen weer in te voeren wellicht een rol heeft gespeeld.

Ik zie nl. deze tendens — als ik een voorbeeld mag gebruiken — ook in het nieuw vastgestelde huwelijksformulier t.a.v. het woord 'gehoorzaam'. Zo staat er nu dat de vrouw zich 'gehoorzaam' moet toevertrouwen aan de leiding van haar man. Alsof ooit iemand zich 'ongehoorzaam' kan *toevertrouwen* aan enige leiding! En als aan de vrouw gevraagd wordt 'gehoorzaam' de leiding van haar man te aanvaarden, dan vraag ik me af, wat hiervan de zin is. Alsof iemand ooit 'ongehoorzaam' iemands leiding kan *aanvaarden*! Vergis ik me niet, dan heeft hier een zekere 'angst' en 'krampachtigheid' de kerken die zich tot de synode van Arnhem wendden parten gespeeld.

Ik proef dit ook hier en daar in de tekst van de

catechismus. Verouderde woorden als 'Zaligmaker' worden dan weer ingevoerd. Maar daarmee wordt de tekst er niet beter op. Vooral niet, nu van de duitse tekst duidelijk wordt afgeweken. We wezen er in ons vorig artikel al op. Daar staat kort en kernachtig dat Jezus ons redt van onze zonden. Maar in de huidige tekst staat: ons zalig maakt en van al onze zonden verlost. Eigenlijk wordt de zaak daarmee ook nog omgekeerd: de verlossing van zonden leidt toch tot de 'zaligmaking', de algehele redding naar lichaam en ziel. Nu staat er: eerst algehele redding en dan verlossing van zonden. De omgekeerde wereld!

* * Verzekerd

4. Ook over vraag en antwoord 44 valt heel wat op te merken. Waarom moest het woord 'volkomen vertroost' — nu vervangen door 'troost' — toegevoegd worden aan wat de duitse tekst zegt: ik ben ervan verzékerd? Dat is toch voldoende en bijbels? Zie Rom. 8 : 38. En verder: 'gedurende heel zijn lijden, maar vooral aan het kruis' moet de vertaling zijn van: 'angst, smart en schrik die Christus ook aan zijn ziel aan het kruis en daarvoor geleden heeft'. En wat moeten we hier met het woord 'verzonken'? In de duitse tekst is het niet te vinden. Als deze was gevolgd zou antwoord 44 veel sterker en directer klinken!

* * En verder . .

5. In antwoord 50 is weggevallen dat Christus 'daarom' naar de hemel is opgevaren om zich het Hoofd van zijn christelijke kerk te betonen.

6. In antwoord 53 wordt van de Heilige Geest gezegd, dat Hij ook mij gegeven is 'om mij door een waar geloof aan Christus en al zijn weldaden deel te geven'. Maar in de duitse tekst staat het naast elkaar: Hij is ook aan mij gegeven, maakt mij door een waar geloof deelgenoot van Christus en al zijn weldaden enz.

7. In antwoord 108 had het woord 'onkuisheid' toch zeker vervangen moeten worden door een hedendaags woord als 'onreinheid' of 'zedeloosheid'.

8. In antwoord 129 wordt zowel in de tekst van 'Hattem' als die van 'Arnhem' gesproken van: 'dan ik in mijn hart gevoel'. Dat klinkt toch wel ouderwets. We gebruiken vandaag het woord 'gevoelen' toch niet meer, wanneer we 'voelen' bedoelen. In antwoord 120 is dan ook terecht het woord 'verwekken' vervangen door 'wekken'. Waarom is iets dergelijks niet in antwoord 129 toegepast?

* * Onze vraag

We hebben maar een greep gedaan uit de bedenkingen, die bij ons gerezen zijn, zowel tegen de catechismustekst van 'Hattem' als van die van 'Arnhem'. Op bepaalde punten heeft 'Arnhem' nauwere aansluiting gezocht bij de oorspronkelijke tekst. Te wijzen valt op antwoord 127. In de eerste versie staat: 'totdat wij tenslotte de overwinning volkomen verkregen hebben'. De synode van Arnhem vertaalt aldus: 'totdat wij uiteindelijk de overwinning volkomen behouden'. Dit is in overstemming met de duitse tekst: 'bisz dass wir endlich den sieg volkomlich behalten'.

Maar over het geheel genomen missen wij toch een nauwe en nauwkeurige aansluiting bij de oorspronkelijke tekst.

Onze vraag is daarom: is het niet mogelijk aan het advies van de deputaten voor het nieuwe Kerkboek gehoor te geven en een aantal deputaten te benoemen die al langer met het werk van de taalkundige modernisering zich hebben bezig gehouden? Daarbij zal het van groot belang zijn dat ook iemand als mevr. Ketel-van der Meulen die blijkens haar 'verantwoording' met het oud-duits zich heeft bezig gehouden wordt ingeschakeld.

* * Veelszins fraaie formuleringen

Op de synode van Arnhem heeft de praeses, na het voorlopig vaststellen van de tekst van de Dordtse Leerregels de woorden gesproken: 'De synode is onder de indruk gekomen van uw veelszins fraaie formuleringen', *Acta*, art. 55.9. Dit werd gezegd aan het adres van de deputaten die als 'werkgroep Dordtse Leerregels' fungeerde: S. Bakker, drs N. Gootjes, dr A. N. Hendriks en prof. C. Trimp. Daarbij dient aangetekend te worden dat br Bakker als neerlandicus werd vervangen door mej. E. van Veen. Adviseur was prof. J. Kamphuis. Te noteren valt, dat de rapporteur ter synode, C. J. Ketel, namens de commissie uiting gaf aan de grote waardering 'voor de mooie en gave tekst die deputaten aanbieden'. We lezen dan: 'Prof. J. Kamphuis sluit zich bij deze waardering aan door de voorgestelde tekst te typeren als 'het kroonstuk van de moderniseringsarbeid' '! *Acta*, art. 55.1. Welnu, als deze commissie zich ook nog eens zou zetten aan de taak de huidige catechismus-tekst te herzien! Ze heeft getoond snel en grondig te kunnen werken. Want ook de nieuwe tekst van de 'Verwerping van de dwalingen' van de Dordtse Leerregels heeft ze inmiddels tot stand gebracht.

We ontveinzen ons niet, dat de teksten van Leerregels en Catechismus verschillen in achter-

grond en 'doelgroep'. Maar het zijn beide belijdenis-teksten.

De deputaten voor het nieuwe Kerkboek spreken over een termijn van drie jaar. Zou het niet mogelijk zijn, dat de synode van Heemse metéén een 'werkgroep voor de tekst van de catechismus' installeert en — bijv. na een jaar — weer samenkomt om een definitieve tekst samen te stellen?

Daarmee zou dan echt een 'kroonstuk van moderniseringsarbeid' tot stand worden gebracht. Niet alleen in het belang van al onze kerken, maar met name ook van de jeugd die in de catechismus onderwezen wordt!

We hebben er kennelijk de 'krachten' voor, die het 'ambacht' van taalkundige modernisering hebben geleerd. Laten we ze dan ook gebruiken en niet om formele redenen, die o.i. niet te handhaven zijn — zie vorig artikel — hen buitenspel zetten.

We krijgen daarmee niet een 'volmaakt' kerkboek. Maar dan is toch alles gedaan, naar menselijke mogelijkheden, om een zo goed mogelijk Kerkboek te produceren!

* * De oecumenische belijdenisgeschriften

Het tot nu toe besproken rapport van de deputaten voor het Kerkboek bevat nog meer informatie. Zo moesten op- en aanmerkingen t.a.v. de voorlopig vastgestelde teksten van de geloofsbelijdenis van Nicea en die van Athanasius uit de kerken beoordeeld worden met advies voor de komende synode.

We lichten één opmerking van de betreffende deputaten eruit: ze hebben geen behoefte het woord 'zaligheid' in de geloofsbelijdenis van Nicea te vervangen door '*behoud*'. In het licht van wat we al eerder hebben betoogd, betreuren wij dit en zouden alsnog wensen dat de synode van Heemse het woord 'redding', 'verlossing' of 'behoud' hiervoor wil gebruiken.

* * Kort Begrip

Ook de tekst van het 'Kort Begrip' — hoewel dit niet een 'kerkelijk' stuk is — werd door deputaten voor het Kerkboek in hedendaags nederlands herschreven. We zijn daar blij mee. Nu melden de desbetreffende deputaten dat zij de tekst hiervan, zoals deze afgedrukt staat in de editie Schilders van 1611, niet konden achterhalen. Uit het bibliotheekverslag van onze Hogeschool blijkt dat een lang gezocht desideratum, nl. de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Heidelberger Catechismus in de bekende editie Schilders uit 1611 kon worden aangeschaft. Het is mij niet bekend of de tekst

van het 'Kort Begrip' hierin ook is opgenomen, maar . . . wie weet.*

Vergelijken we de voorgestelde tekst van het 'Kort Begrip' met de vastgestelde tekst van de Heid. Catechismus, dan blijkt b.v. in vraag 20 van de laatste te staan: 'Krijgen dan alle mensen door Christus het heil terug, zoals zij in Adam verdoemd zijn?' Het eerste heeft: 'Zullen alle mensen door de Middelaar Jezus *behouden* worden, zoals zij ook allen in Adam verdoemd zijn?' Het woord 'zalig' in de oude tekst van zowel de Catechismus als 'Kort Begrip' wordt dus verschillend vertaald. Me dunkt, mócht de synode van Heemse besluiten tot een laatste revisie van de catechismustekst — wat we vurig hopen — dat daarbij ook de tekst van het 'Kort Begrip' dient betrokken te worden. Daarbij zal dan ook vraag 29 nader bekeken dienen te worden, omdat de deputaten hier de tekst van het 'Kort Begrip' weer hebben vertaald met 'Zaligmaker', evenals in vraag 30. Dit is immers niet konsekwent, gezien hun vertaling van vraag 18 door 'behouden'.

* * Conclusie

Concluderend kunnen we zeggen dat het twaalf-tal deputaten véél werk heeft verzet en dat de kerken hen daarvoor bijzonder erkentelijk mogen zijn. Ze hebben als gedeputeerden, als gezonden, als 'apostelen' en dan nog wel als een 'twaalf-tal', hun werk mogen doen. Ze leggen het resultaat daarvan nu aan de kerken voor. Dat betekent voor de komende maanden: werk voor elke kerk. Zo alleen kan de Generale Synode van Heemse goed voorbereid worden. We hebben met onze op- en aanmerkingen in deze rubriek — die '*kerkelijk leven*' heet — een *bijdrage* willen leveren áán deze voorbereiding. Niet meer en niet minder. Hier schrijven we immers, zoals dat heet 'op persoonlijke titel'. Aan de kerken, zoals zij straks via hun afgevaardigden in synode bijeen komen, is en blijft het láátste woord!

W. G. d. V.

* Nadere informatie bij prof. drs. J. P. Lettinga bracht interessant nieuws. Hij deelde mij mee dat de editie Schilders die onze Hogeschool heeft aangeschaft niet het 'Kort Begrip' bevat. Maar zijn speurzin was gewekt. Zo kwam hij tot de ontdekking dat de bibliotheek van de synodaal-gereformeerde Theol. Hogeschool te Kampen wél een editie-Schilders uit 1611 bezit, veilig weggeborgen in een kluis, waarbij ook het 'Kort Begrip' ingebonden is, zij het niet met paginering. Het interessante hierbij is, dat dit exemplaar is aangeboden uit dankbaarheid voor de vrijlating van prof. dr. K. Schilder in 1940! Deputaten en synode zouden alsnog deze editie kunnen raadplegen.

Afscheid van P. Jasperse - Pater later

Met ingang van de nieuwe jaargang treedt drs P. Jasperse terug als lid van de redactie van ons blad. Hij heeft al jaren gezegd dat hij vanwege z'n leeftijd plaats wilde maken voor jongeren, maar tot nu toe wisten we hem als redacteur vast te houden. Nu is het dan zover. En we respecteren z'n besluit, maar beseffen tegelijk dat hiermee tegelijk iemand uit de kring van de redactie verdwijnt, die eigenlijk uniek is. Wie van de andere redacteurs was l ng voor de tweede wereldoorlog al medewerker van *De Reformatie*? Immers niemand! Maar Jasperse komt al in 1935 onder de medewerkers voor. Denk u in, bijna een halve eeuw was hij aan ons blad verbonden: eerst als medewerker, tenslotte ook als redacteur. Na de oorlog koos hij het goed gevonden pseudoniem: Pater later — Vader Arts. Hij wilde als goede geestelijke raadsman — vader — zijn medische en andere kennis in dienst van Gods Koninkrijk stellen — arts. Het is dan ook met een zekere weemoed dat we hem zien gaan. Hij was immers 'de brug' met een vooroorlogse generatie, hij was het ook die als niet-theoloog een heel eigen plaats in de redactie innam. Gelukkig werd hij daarin opgevolgd door de huidige eindredacteur dr K. Veling.

Gezien Jasperse's langdurige en vaste relatie met ons blad kwam het de redactie goed voor iets langer bij dit afscheid stil te staan.

Laat ik dan, als bij veel preken, drie momenten onder uw aandacht mogen brengen, die Jasperse typeren.

1. Hij is een *kundig* arts.

Opmerkelijk is het dat de eerste artikelen-reeks die Jasperse v  r de oorlog in *De Reformatie* schreef — *Geloofsgenezingen in Moettlingen?* — grote deskundigheid laat blijken. Ze dateren uit 1935 en laten opnieuw zien dat er niet veel nieuws onder de zon is. Vandaag is het thema van gebedsgenezingen n g aan de orde. Wat in deze jaren in Moettlingen gebeurde trok grote aandacht, ook in Nederland. Zonder tussenkomst van enige arts immers, alleen door geloof en gebed werden tallozen van hun ziekte verlost. Jasperse rekent dan als kundig arts enkele van de meest spectaculaire 'genezingen' na en komt tot heel andere conclusies. Daarbij schakelt hij z'n grote medische kennis in, die hij st eds goed wist te gebruiken. Wie op de preekstoel als predikant een medisch (voor)beeld gebruikte, moest go d weten wat hij deed, want

Jasperse rekende hem na. Zo bestond een predikheer het eens het voorbeeld van chirurgen aan te halen 'die in lange witte jassen met grote messen door de gangen liepen'! Onmiddellijk na de dienst kwam Jasperse: dacht u dat chirurgen sl gers zijn? En hij zette uiteen, hoe subtiel de chirurgische apparatuur is.

Ook op ander terrein is Jasperse deskundig. Wie weet meer onder ons van Frankrijk en de Franse kathedralen dan hij? Men moet daar maar eens een dia-vertoning van hebben meegemaakt. Maar genoeg: zijn deskundigheid als arts is boven kijf en niet voor niets geeft hij tot op vandaag cursussen aan verpleegsters.

2. Hij is een *schrijvend* arts.

Mocht   n van onze lezers reageren met een 'nogal wieses', want artsen schrijven *recepten  n rekeningen*, dan kijkt hij t ch de verkeerde kant uit. We bedoelen dat Jasperse de gave bezit duidelijk, smeu g en op prettig leesbare wijze te schrijven. Dat kan niet van  lke arts gezegd worden. Dat

verschafte hem ook zolang plaats in ons blad en dat bracht hem tot z'n eigen rubriek 'Aan het stuurwiel', waarin de Franse Peugeot wel eens wat teveel eer kreeg! Maar hij is nu eenmaal een Frankofiël!

Intussen wist Jasperse jaar in jaar uit zo te schrijven, zoveel jongeren en ouderen te bereiken, dat deze artikelen tot boeken werden gebundeld: *De weg naar de volwassenheid* (1970), *Jong en bejaard in de maalstroom* (1973). Boeken die ook graag als geschenken bij het afleggen van openbare geloofsbelijdenis werden gegeven. Is er een fijner geschenk voor deze 'schrijvende' arts te bedenken dan dit feit? Zo de jeugd van Christus' kerk te kunnen bereiken, maar ook de ouderen! En dat alles bij een zeer drukke dokterspraktijk in Leiden.

3. Hij is een gereformeerd arts.

Het belangrijkste heb ik tot het laatste bewaard, want wat baat deskundigheid en schrijverstalent, als deze in dienst worden gesteld van *deformatie* in plaats van *reformatie*? Het is de eer van Jasperse, dat hij als academicus zich niet boven het kerkvolk verheven wist, maar zich er in opgenomen wist. Dat bleek al in de dertiger jaren, toen het begin van de crisis die tot de Vrijmaking in 1944 leidde zich begon te vertonen. Immers, bij de redactie-wisseling in *De Reformatie*, toen K. Schilder als enig redacteur overbleef, stond Jasperse meteen bij de namen van de nieuwe medewerkers. En daarmee had Schilder een goede greep gedaan, zoals tot op de dag van vandaag blijkt. Nu kende Schilder Jasperse al langer, sinds Schilder predikant in Oegstgeest was. Ze tutoyeerden elkaar. In een brief van 26 december 1933 wenst Jasperse Schilder geluk met diens benoeming als hoogleraar te Kampen en betuigt z'n instemming met een artikel van diens hand tegen verkeerd toegepaste 'interkerkelijkheid' die in feite 'kerkisme' is.

Zo gauw Schilder hem aangetrokken heeft als medewerker begint Jasperse aan z'n reeds genoemde artikelen over geloofsgenezingen (8 stuks). Naast z'n deskundigheid treft daarin bijzonder z'n gereformeerd standpunt. Immers, verscheiden theologen in Nederland, bleken zéér onder de indruk van wat in Moettlingen gebeurde. Ze zagen daarin een terugkeer naar de dagen van de eerste christelijke kerk. Precies als de huidige 'volle evangelie gemeenten' wilde men gebedsgenezingen zien als teken van Christus' kracht en van een wegdoen van de 'rompslomp' van 'dogmatische omhulsels'. Bij predikanten en andere theologen — ook in barthiaanse hoek — bleek sympathie voor deze en dergelijke bewegingen te bestaan. De strijd van K. Schilder vóór de kerk en tégen de kring, be-

weging of groep, werd door Jasperse als kundig medicus begeleid en ondersteund, vooral ook daarin dat hij gereformeerd arts was. Zelf vertelde hij me onlangs dat prof. dr S. Greijdanus dan ook zeer ingenomen met deze artikelen was.

Als gereformeerd arts ontpopte Jasperse zich ook in de strijd rondom de Vrijmaking. Op 19 november 1942 schreef hij een uitvoerig bezwaarschrift aan de kerkeraad van Leiden. Eveneens op 1 april 1944 en opnieuw op 10 juni en 15 augustus 1943.

Intussen bleef Jasperse in correspondentie met Schilder, die zoals we weten, bij hem weldra maandenlang ondergedoken zat. In het huis van Jasperse werd de 'Acte van Vrijmaking of Wederkeer' opgesteld door Schilder, maar ook kritisch bekeken. Jasperse schreef een bewogen en waardevolle bijdrage in het boek *Gedenkt uw voorgangers*, Goes 1953, over deze periode onder de titel 'Herinneringen aan de onderduiktijd'. Aan het slot lezen we deze ontroerende herinnering aan Schilder: 'Op een achtermiddag, enige weken na zijn schorsing, kwam ik de huiskamer binnen. Hij bemerkte het niet. Hij zat aan het harmonium en zong uit Psalm 25: 'Zie op mij in gunst van boven, Wees mij toch genadig, Heer; eenzaam ben ik en verschoven; Ja, d'ellende drukt mij neer'. . . Het was aandoenlijk. De 'grote K. S.', zijn verdriet uitzingend voor zijn God, zijn leed klagend als een kind'.

Uit deze passage blijkt, hoe Jasperse een situatie weet 'op te roepen'.

Hoe onzeker en gespannen de situatie toen was, blijkt ook uit een brief van hem aan een broer van K. Schilder van 19 december 1944 — de verjaardag van K. Schilder: 'Ik aarzel je te feliciteren met Klaas, omdat hier het gerucht gaat, dat hij gefusilleerd zou zijn'. Schilder was toen in Groningen. We verstaan nu dat na de oorlog de band tussen Jasperse en Schilder én diens lijfblad *De Reformatie* sterk bleef.

Ook toen verliet zijn 'gereformeerde intuïtie' hem niet. De stroming die tot het ontstaan van de huidige Nederlands Gereformeerde Kerken leidde, begon al vroeg haar kop op te steken. Zo schreef Jasperse op 2 januari 1951: 'Ik ben bang dat uit dit alles, langzaam maar zeker verwijdering en controverse zal groeien. Ik ben van overtuiging, dat we deze trein zo spoedig mogelijk tot stilstand moeten brengen . . .' En hij vroeg: 'Wordt het niet eens hoog tijd, dat jij zelf op dit punt weer eens duidelijk voorlichting gaat geven?'

Tegen het independentisme, dat zich steeds sterker maakte, waarschuwde hij Schilder in een brief van 11 oktober 1951: 'En ik geloof ook . . . dat de invloed van deze mensen al veel verder is doorgestreken, dan zelfs jij in de gaten hebt. Je

komt tegenwoordig zo weinig meer in de kerken'. En weer lezen we: 'Ik geloof, dat het hoog tijd wordt, dat jij in dezen je mening eens overduidelijk in 'De Reformatie' gaat zeggen; en dat je dan even vierkant tegen de verdedigers van dit ziekelijk gedoe ingaat, als je het vroeger deed tegen K. Dijk, enz.'

Zo stond hij als *confessionele strijdmakker* naast Schilder en trok de draad van vóór de oorlog door naar de periode ná de tweede wereldoorlog. Was dit wellicht één van de stimulansen die Schilder de pen deed opnemen tegen predikanten die het *independentisme* propageerden, culminerend in diens bekende uitspraak dat Christus zijn bloed ook voor het kerkverband vergoten heeft?

Toen, lang na Schilders' dood, de zweer doorbrak die het kerklichaam vergiftigde en er een nieuwe redactie voor *De Reformatie* optrad, was Jasperse — hoe kon het anders — volop aanwezig en actief. Hij vormde samen met prof. J. Kamphuis en wijlen ds H. Knoop de redactie. Januari 1960 startte hij zijn rubriek 'Aan het stuurwiel' en tot op de dag van vandaag blééf hij

aan dit stuurwiel. Hij raakte niet links of rechts van de weg af, maar bleef 'het rechte spoor' houden.

Werkelijk, u wás Pater Iater — een geestelijk vader, die genezend werkte — voor uw tijdgenoten. Een akademisch gevormd man, die zich niet schaamde voor 'het geloof, dat aan de heiligen is overgeleverd'.

We zien u node gaan. Maar u als medicus weet nog beter dan wij van de 'perioden' van ons mensenleven, ook van de periode van de 'senectus', als de ouderdom komt. De belofte van Gods Woord: ten tijde van de avond zal het licht zijn, moge uw deel zijn. En uw eigen aanhaling van het woord van Schilder: 'Wat is het een diep geluk, gereformeerd te zijn', moge ook de komende generatie onvergetelijk blijven.

U treedt als een van de werkers 'van het eerste uur' terug. De Heere moge de vruchten van uw werk bewaren voor de komende generaties!

W. G. d. V.

De 4e druk van dit nog steeds actuele boek!

ALGEMENE GENADE

Dr. J. Douma

Uiteenzetting, vergelijking en beoordeling van de opvattingen van A. Kuyper, K. Schilder en Joh. Calvijn over 'algemene genade'.

4e druk, 390 pagina's,
f 39,50

De eerste druk van deze studie diende in 1966 als proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor in de theologie aan de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te Kampen.

In 1974 verscheen de tweede druk van dit werk waarin een aantal fouten werden verbeterd en het referaat *Cultuur en vreemdelingschap* werd opgenomen.

Nu de derde druk (1976) uitverkocht is en de vraag naar deze studie weer groeit, is nu de vierde (ongewijzigde) druk verschenen. Verkrijgbaar bij boekhandel en bij Uitgeverij:

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V. Westwal 45 - 4461 CM Goes - Tel. 01100-15591

Lyriek voor de bommenwerpers!

(Een bespiegeling omtrent de vredesweek)

Er zijn maar weinig Nederlandse schrijvers, die de dichter J. C. Bloem († 1966) in illusieloosheid evenaren. Zijn poëzie is gedrenkt in melancholie en besef van vergeefsheid van alle grootse gebaren. Blijvend is voor hem alleen de eeuwige cyclus van de natuur. Haar schoonheid vermag op onbegrijpelijke wijze te troosten als niets meer overblijft dan zich bij het sterven neer te leggen:

De nachtegalen

Ik heb van 't leven vrijwel niets verwacht,
't Geluk is nu eenmaal niet te achterhalen.
Wat geeft het? — In de koude voorjaarsnacht
Zingen de onsterfelijke nachtegalen.

Bloem is, in al zijn 'leegheid', een echt modern mens. Met dien verstande, dat hij niet met een of andere ijdele filosofie de leemten van zijn levensbesef tracht op te vullen, zoals men om zich heen zo dikwijls ziet gebeuren. Ook is alom een dadendrift en geldingsdrang om 'iemand' te zijn, maar daartegenin de vermanende stem van Bloem:

Wees stil. Wat wacht aan 't eind van alle paden?
De abstracte leegte en de volstreckte wind.
(Not a breath of wild air)

Wie poëzie leest om weg te kunnen dromen moet zeker Bloem vermijden. Toch heeft ook deze dichter zijn geluk gekend. Een geluk niet ontleend aan het geloof in het evangelie van Jezus Christus, maar aan de vermeende zekerheid van de 'onvergankelijke vergankelijkheid' van de natuur, waarin de mens als nietig wezen is opgenomen. Het kleine verrassende geluk: méér mogen wij in dit leven, dat een voortdurend sterven is, niet verwachten. Maar voor wie zó illusieloos leeft, houdt het leven dan toch ook zijn attenties in petto. Immers, aldus Bloems ervaring,

Alles is veel voor wie niet veel verwacht.
Het leven houdt zijn wonderen verborgen
Tot het ze, opeens, toont in hun hogen staat.
(De Dapperstraat)

Maar voor de rest is Bloems oeuvre vol zinloosheid en waaroms. En niet alleen zijn werk, ook zijn leven is één illustratie van dit levensbesef.

Toch heeft de Here ook over hem de zon doen opgaan en vreugde geschonken aan het hart van dit menskind, dat zelf God verachtte. Er zijn ons ook enkele echt blijde verzen van deze dichter nagelaten. Verzen, waarin hij als in een koraal zijn dankbaarheid uitzingt. Op één van die gedichten wil ik hier in het bijzonder de aandacht vestigen, naar aanleiding van de vredesdemonstraties in de meest weidse zin, die ook dit najaar weer om ons losbarsten:

Aan de geallieerde vliegers

Engelengelijk moeten die wij heten,
Die, gezeten tussen gerichte vleugels,
Onbewogen dan door te zijn gerechten,
De' ondergang tartten.

En zij zegenden de gespleten aarde
Met de heilige bommen van de verdelging,
Deden als de tijd de gebouwen vallen
Van de vervloekten.

Wij die in de sombere winternachten
Slaven hokten in de besloten huizen
Hoorden boven 't nimmer te aanvaarden heden
't Ruisen der vrijheid.

En het hart ging open en duizelingen
Voeren door de lichamen der verdrukten
En het leven, daags nog alleen beklemming,
Scheen weer oneindig.

J. C. Bloem was meester in de rechten. Hij heeft een tijdlang een functie bij de rechtbank gehad, al was hij ook in die hoedanigheid niet heel gelukkig. Toch had Bloem voor de aard en de consequenties van het recht het instinct van de kwetsbare intelligente gevoelsmens. Feilloos wist de elk geweld schromende dichter in de pas te komen met de jurist in hem, wanneer het aankwam op het stuk van de rechtvaardigheid. Dan ging hij als rechtskundige als het moest dwars door alle wet en jurisprudentie heen om de billijkheid van het vonnis. In politie- en rechtswereld zijn daar de kostelijke verhalen tot op heden nog van in omloop.

In het 'heidense' literaire tijdschrift *De Vrije Bladen* van Marsman, Ter Braak e.a. heeft hij meermalen onverwachts de lans gebroken met schijn-

heiligheid en dubbele moraal van zogenaamde liberalen. Dan kon die in zichzelf gekeerde Bloem op eens úthalen, dat vriend en vijand versted stonden.

Maar ook in het positieve kon hij soms een perspectief ontsluiten dat geniaal 'to the point' is. Zo'n geval is *Aan de geallieerde vliegers*.

Zich herinnerend hoe Nederland en Europa gesidderd hebben onder de nazilaars, overvalt hem een overweldigende dankbaarheid voor de jongens van de geallieerde luchtmacht, die nacht aan nacht bereid waren het offer van hun leven voor hun vertrapte naasten te brengen. Vastbesloten de Duitse adelaar te vernietigen stegen ze op met hun bommenvrucht en vlogen van de bevrijding bezielde door de donkere hemel.

Hemelse heerscharen, zegt Bloem, gelijk aan de engelen. Onbewogen temidden van de venijnige verdediging van de vijand, omdat ze bewogen waren met ons lot. Zij waren de gerechte wrekters en trotseerden daarvoor de dood.

Engelengelijk: kom daar 'es om bij pacifisten, zéker als het gaat om de vernietiging van búrgers, wat toen op grote schaal gebeurde. De RAF bombardeerde zonder aanzien des germaansen persoons. Hitler en zijn consorten kregen hun 'totale oorlog' thuisbezorgd. 'En zij zegenden de gespleten aarde / Met de heilige bommen van de verdelging.'

Laten we eerlijk zijn. Zouden wij dat zó durven zeggen? Bloem doet het; stérker: schrijft er een lyrisch gedicht over. Ja, als klap op de vuurpijl uitgerekend in een versvorm, die de naam draagt van de Griekse dichteres-der-liefde Sappho (ca. 600 v. Chr.). Als een verliefde jongeman grijpt hij naar de Sapphische strofe om in verrukking over zijn beminden los te breken. Hij houdt van ze, deze dappere dienaren van de gerechtigheid, die hun éigen geliefden achterlieten om de straf aan de demon te voltrekken.

Bloem heeft in hen niet de barmhartigheid van God gezien, maar hij heeft wel genoten van het léven dat God in de bevrijding herschiep. Al eenmaal eerder dan in dit gedicht, toen hij aan die uiteindelijke verlossing enkele jaren na de oorlog terugdacht, had hij ook juist die Sapphische strofe met haar zware accenten en brede adem gehanteerd om uiting te geven aan het gevoel van immense opluchting, van 'levensruimte' dat toen ontstond.

Ik doel nu op *Na de bevrijding I*, met zijn overgelukkige beginregels:

Schoon en stralend is, gelijk toen, het voorjaar,
Koud des morgens, maar als de dagen verder
Opengaan, is de eeuwige lucht een wonder
Voor de geredden.

Ik heb Bloems ode *Aan de geallieerden* niet eens voor het voetlicht gehaald om het verschrikkelijke ongelijk van het pacifisme te bespreken. Ik kwam het gedicht dezer dagen eigenlijk toevallig weer tegen en bedacht toen opeens, dat wij opnieuw 'vredesweek' vierten. En toen trof mij toch zo aangenaam deze verkwikkende belijdenis van de ongelovige en veelszins ongelukkige mens Bloem, die in één gedicht van allure een menigte van zogenaamde christelijke kanselvredesboodschappen als naïeve kletspraak in zijn onthullende schijnwerper zet.

Men bedenkt te weinig de ware woorden van deze dichter, die als zinspreuk de inscriptie op het monument van de Grebbeberg vormen:

Vijf dagen — de vrijheid ging verloren.
Vijf jaren — en eerst toen werd zij herboren.
Zo moeizaam triomfeert gerechtigheid.
Aan dit besef zij deze grond gewijd.

KOOS GEERDS

John R. W. Stott

ZENDING IN DE MODERNE WERELD

125 pag., prijs f 9,70

Zending, evangelisatie, dialoog, redding en bekering:

John Stott neemt deze begrippen kritisch onder de loep. Hij aarzelt niet de houding van zowel 'evangelische' als 'radikale' theologen ernstig te toetsen.

Verkrijgbaar bij de boekhandel en bij de uitgever

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 01100-15591

Kind en kerk

Op 1 september viert Tini de Vries bij de Nederlandse Zondagsschool Vereniging haar 35-jarige jubileum. Het dagblad *Trouw* wijdt hieraan een interview, waarin mevr. De Vries o.m. over de achtergrond van deze vereniging zegt:

'Een aantal mensen kwam tot de overtuiging — al in de vorige eeuw — dat kinderen in de gewone kerkdiensten, die toen soms een paar uur in beslag namen, nauwelijks aan hun trekken kwamen.'

Dat gegeven is een rol blijven spelen. Vandaar dat de hervormden er steeds meer toe overgingen zondagscholen te houden waar de jeugd naartoe kon. De gereformeerden stelden daar — veel later — kindernevendiensten tegenover, vooral bedoeld voor de kinderen van de eigen gemeente. Op zondagsscholen komen ook tal van kinderen wier ouders nooit een kerk van binnen zien. Het probleem is in beide gevallen, constateert Tini de Vries, dat je de kinderen uit de gewone kerkdiensten houdt. Veel kinderen die zondagsschool of kindernevendienst bezoeken, hebben het daar zo naar hun zin, dat het heel moeilijk is hen op een gegeven ogenblik over te hevelen naar de gewone kerkdiensten. Met dit gegeven is de Nederlandsche Zondagsschool Vereniging druk bezig. De zondagsschool is het voorportaal van de kerk, maar hoe stem je alles goed op elkaar af en maak je er een geheel van?

Vandaar dat het interview aldus eindigt:

De NZV maakt zich momenteel erg druk over de integratie van het werk in de kerk. 'Wat de hervormden en gereformeerden nu nog doen is de kinderen in de kinderkamer zetten, terwijl de vaders en moeders in de kerk zitten. Kindernevendiensten zijn, naar ik hoop, een overgangsfase. Laten we hopen dat het eens zover komt dat onze kinderen massaal in de kerkdiensten aanwezig zijn en dan in gewone kerkdiensten, niet in gezinsdiensten, waar alles om het kind draait. Dan is er een stuk neerbuigendheid naar het kind. Dat zie je nu helaas nog maar al te vaak. De kerkgangers glimlachen dan een beetje om de kinderen, in de geest van: o, wat aardig! De kinderen op hun beurt voelen feilloos aan dat ze niet voor vol worden aangezien. Vandaar dat ze een antipathie tegen de kerk krijgen en op een gegeven moment zeggen: die kerk kan me gestolen worden. Bij de opleiding van onze predikanten wordt daaraan maar heel weinig aandacht besteed. Dat is een grote misser. De emancipatie van de kinderen in onze kerken moet nog beginnen.'

Tini de Vries is niet zo praterig, maar als ze eenmaal op haar praatstoel zit is ze niet meer te stuiten, omdat het over dingen gaat waarbij ze nauw is betrokken.

'Wat wij als zondagsschoolvereniging doen is op de bres blijven staan voor de kinderen en tegelijkertijd voor de toekomst van de kerk, want dat zijn onze kinderen. Waarvan ik droom is: dat er een gemeente ontstaat waar ouderen en jongeren samen de zondag vieren, waar

de bijbel weer midden in het gezin wordt geplaatst, zodat erover wordt gepraat.'

Het woord 'emancipatie' — modewoord van deze tijd — is hier niet op zijn plaats. Het betekent: onder de hand — = het gezag — van iemand uit willen. Het behoort immers tot de taak en het gezag van de ouders hun kinderen vroeg mee te nemen naar de kerk. Gelukkig is 'de droom' van mevr. De Vries: ouderen en jongeren vieren samen de zondag in de gemeente, nog *realiteit* in onze erediensten. Het is telkens weer een verkwikking te zien hoeveel jeugd in de kerkdiensten aanwezig is.

Vuistregels voor schrijvers in het kerkblad

Woord en Dienst gaf enkele vuistregels voor het schrijven in een kerkblad, van de hand van Hein Jansen. We geven de volgende ervan door, die wellicht nuttig kunnen zijn voor de schrijvers onder ons:

5. *Bedenk een kop boven het artikel.* Een kop geeft in een paar woorden de kern van een bericht weer. Als het enigszins kan, zit daar duidelijk het element van nieuws in. Een kop is een aandachtstrekker, verleidt de lezer tot lezen. Van de diakonie, van de kerkvoogdij, uit de pastorie, pastoralia, gemeenteberichten, van de kerkeraadstafel... zijn geen van alle koppen, maar nietszeggende kreten.

6. *Schrijf correct Nederlands.* Beweerd wordt dat Nederlands een moeilijke taal is. Dat blijkt maar al te vaak: fouten in grammatica en spelling. De grammatica is een kwestie van zorgvuldigheid en zonodig oude schoolkennis ophalen. Het is echt geen schande om van tijd tot tijd een boek op dit gebied te raadplegen. Om de juiste spelling toe te passen heb je een goed woordenboek nodig of de officiële woordenlijst van de Nederlandse taal (het 'groene boekje') uitgegeven door de Staatsuitgeverij. Er zijn mensen die zeggen: je moet niet zo'n drukte maken over de manier waarop dingen worden geschreven, als 't maar duidelijk is. Maar de duidelijkheid is er juist niet mee gediend als iedereen op eigen houtje schrijft. Onverzorgd taalgebruik leidt tot een onverzorgd stuk dat eerder wrevel dan interesse wekt. Meer of minder bewust merkt de lezer of er aandacht aan het artikel is besteed — ook met de d's en t's en c's en k's — en dat werkt positief uit.

7. *Laat er een nachtje overheen gaan.* Schrijf een stuk en laat het even liggen voor je het naar de redactie brengt. Lees het zelf nog eens kritisch door en leg het een ander voor. Snap je het zelf nog, kun je het verbeteren? Snap die ander het? Mensen steigeren soms als er kritiek op hun stukjes komt alsof ziel en zaligheid er van afhangen. Dat is onzin. Schrijven in een kerkblad is een dienende taak, die je zo goed mogelijk moet vervullen en kritiek kan daar juist bij helpen. Haastige spoed is bij schrijven maar hoogst zelden goed.

8. *Lees zelf kritisch.* Je kunt veel leren van wat anderen fout of goed doen. Lees daarom zelf kritisch — waarom spreekt het ene artikel je wel aan en het andere niet, of steek je van het ene echt iets op en niet van het andere?

9. *Tenslotte*. We houden het op 9 punten om elke associatie met geboden te vermijden. Er zijn verschillende boekjes in de handel met informatie over grammatica, taalgebruik en dergelijke. Neus maar eens in de bibliotheek of boekhandel. Dicht bij huis is uitgegeven 'Schrijven voor je lezers' (Boekencentrum BV, Den Haag), speciaal samengesteld voor kerkelijke en andere vrijwilligers.

Ambtsgeheim

Nu de huisbezoeken weldra weer beginnen leek het ons goed het volgende door te geven uit *De Saambinder*, het blad van de Gereformeerde Gemeenten. Het is eigenlijk een citaat uit met commentaar op het boek *Uit liefde tot Christus en Zijn gemeente*, onder redactie van D. Koole en dr W. H. Velema:

'Verdraagt grondige rapportage zich wel met de vertrouwenspositie van de ouderling? Gemeentelieden zullen begrijpen dat er over huisbezoeken verslag wordt uitgebracht. De huisbezoeken worden in opdracht van de kerkeraad gebracht. Deze heeft recht om daarvan iets te horen.

Hiermee is niet gezegd, dat alles wat op een huisbezoek of in welk pastoraal gesprek ook ter sprake komt, aan de kerkeraad moet worden overgebracht. Wat als vertrouwelijk wordt meegedeeld of besproken, moet vertrouwelijk blijven. Dat mag geen plaats krijgen in de rapportage aan de kerkeraad. We raken hier het ambtsgeheim.

Het is een moeilijke vraag of wat onder ambtsgeheim wordt meegedeeld, wel mag worden doorverteld aan degenen die zelf ook een ambtsgeheim hebben. In het algemeen geldt de regel: Het ambtsgeheim verplicht de ambtsdragers te zwijgen over wat hen onder die uitdrukkelijke voorwaarde wordt toevertrouwd. Zelfs al zou hij er over willen spreken met een ambtsdrager die zelf ook onder ambtsgeheim staat, is dat alleen mogelijk met toestemming van de betrokkene.

Het ambtsgeheim kan belastend zijn. Men voelt zich gedwongen met een derde te spreken over wat men hoorde: hetzij om de last met een ander te kunnen delen, hetzij om zelf de hulp van een ander te ontvangen, hetzij omdat het hele drama niet tot de beslotenheid van de relatie van deze twee beperkt kan blijven!

Hoe dringend en bezwarend het ter kennis gebrachte of verkregene ook zij, het ambtsgeheim gaat bovenal. Mensen moeten er zeker van kunnen zijn, dat de gesprekspartner zwijgt. Hij legt daartoe een belofte af bij zijn ambtsaanvaarding. Indien nodig kan een afspraak gemaakt worden over wat van het gesprek wordt meegedeeld. Dat moet dan duidelijk omschreven worden en afgegrensd worden. De ander mag zich nooit verraden voelen. In zo'n geval is het noodzakelijk aantekening te houden van wat werd afgesproken.'

Van het — kritisch — commentaar nemen we over:

Jammer is dat het hoofdstuk van dr. B. Oosterhoff over: de ouderling en de geloofsvragen in deze tijd zo uit de toon valt, want heel wezenlijke vragen worden aan de orde gesteld, die een verbreding en een verdieping zouden kunnen geven aan het artikel van ds. R. J. v. d. Hoef

Dr. Oosterhoff behandelt: geloof en wetenschap, God en het lijden, wie is God?, het gezag van de Bijbel, het christelijk geloof en de andere godsdiensten.

Het valt niet uit de toon, omdat het te moeilijk zou zijn; de schrijver probeert de stof zo doorzichtig te maken en de spanning te laten voelen van het gewicht van de genoemde vragen, maar de benadering maakt inhoudelijk duidelijk dat de visie op de Bijbel niet in overeenstemming is met wat er in het gereformeerde belijden over het gezag en de inhoud van de Schrift beliden is en wordt. In Genesis 1 zou de schrijver gebruik gemaakt hebben van een bepaalde inbeelding en in Genesis 2 en 3 van symbolische figuren; deze opvatting zal ook gevolgen hebben voor de visie op God en het lijden en daarmee samenhangend de vertaling van Zondag 10 uit de Heid. Cat. voor nu.

Het is niet voor het eerst dat op de bedenkelijke opvattingen van prof. Oosterhoff wordt gewezen. Ds Joh. Francke deed het in ons blad en de synode van Arnhem officieel in een brief aan de Christelijke Gereformeerde synode, die dit jaar vergadert. Wat zal het antwoord zijn?

Terecht wordt er in het bovenstaande op gewezen dat afwijking van de schriftuurlijke leer van Gen. 1 e.v. ook consequenties heeft voor het bestaan van de rest van de bijbel.

W. G. d. V.

M. Ramaker

GETROUWD ... EN DAN?

Studies over huwelijk, seksualiteit, gezin en opvoeding.

Dit boek wil een praktisch hulpmiddel zijn om te ontdekken wat Gods bedoeling met huwelijk en gezin is. 21 studies over onderwerpen die voor elk echtpaar van belang zijn. Aan het eind van elk hoofdstuk enkele vragen om het gesprek tussen man en vrouw over het behandelde onderwerp te bevorderen.

180 pag. f 15,90.

OOSTERBAAN & LE COINTRE

Postbus 25, 4460 AA Goes.
Telefoon 01100 - 15591.